

Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: obnavljajoča se vnema

✍ Roman Globokar

Objavljamo povzetek iz sklepne izjave Kongregacije za katoliško vzgojo ob svetovnem kongresu katoliškega šolstva, ki je bila v Rimu in Castel Gandolfo od 18. do 21. novembra 2015.

Cilji kongresa

Svetovnim kongresom ob praznovanju 50-letnice izida koncilске izjave o krščanski vzgoji Gravissimum Educationis (28. 10. 1965) in 25-letnice apostolske konstitucije Ex Corde Ecclesiae (15. 8. 1990) je želela Kongregacija za katoliško vzgojo osvetliti naloge Cerkve na področju vzgoje in izobraževanja. Katoliški izobraževalni centri niso samo t. i. posredovalci znanja, ampak kraji srečevanja, dialoga, vzajemne rasti, odprtosti do sočloveka in skrbi za skupno dobro.

Kongres je ponudil možnost, da smo spoznali drug drugega in obnovili vnemo za vzgojo in izobraževanje. Analizirali smo izzive, s katerimi se soočamo danes, dobili smo nov zagon za delo, primerjali svoje izkušnje in se seznanili z najrazličnejšimi razmerami in težavami katoliških izobraževalnih centrov. Kongres nas spodbuja, da bi vse udeležence na področju katoliškega šolstva povezovala pripadnost skupnemu vzgojnemu projektu, katerega glavni cilj je oblikovanje mladega človeka, ki je skladno s krščanskimi vrednotami.

Štiri glavne teme

Na kongresu so bile izpostavljene štiri glavne teme: identiteta in poslanstvo katoliških izobraževalnih ustanov, udeleženci v katoliškem šolstvu,

formacija zaposlenih in izzivi, s katerimi se srečuje katoliško šolstvo.

Kongres je potrdil prepričanje, da sta identiteta katoliških izobraževalnih ustanov in njihovo poslanstvo med seboj močno povezana. Poslanstvo katoliških šol danes enako kot v preteklosti izvira iz identitete Cerkve, ki temelji na Jezusovem naročilu: "Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu." (Mk 16,15) Zato se ne smemo zapreti vase in zavzeti obrambne drže do sekularizirane družbe, ki spodbuja tekmovalnost in individualizem, povečuje neenakost in postavlja pod vprašaj najbolj temeljne vrednote, kot so nedotakljivost človeške osebe, skupnost, iskanje skupnega dobrega, skrb za slabotne in zapuščene, sodelovanje, solidarnost itd. Katoliške šole so poklicane k proaktivni drži, s katero bodo ponovno dale veljavo človeški osebi in presegle merila, ki veljajo v današnji družbi: dobiček kot merilo uspeha, učinkovitost, tekmovalnost in uspeh za vsako ceno.

V vzgojno-izobraževalnih ustanovah se srečujejo različni deležniki, ki vplivajo drug na drugega. Posebnost katoliških šol in univerz je v tem, da se med njimi oblikuje skupnost, ki se uresničuje na področju strokovnosti, vzgoje in evangelizacije. Ključ do izgradnje skupnosti in ponovne utrditve identitete in posebnega poslanstva katoliških šol in univerz je v formaciji zaposlenih. Skupnost morajo sestavljati učitelji, od katerih se pričakuje ustrezna strokovna usposobljenost, ki jim omogoča, da so pri svojem delu avtonomni, da načrtujejo in vrednotijo, vzpostavljajo odnose, so ustvarjalni, inovativni in zmožni pokazati resnično zanimanje za raziskovanje in eksperimentiranje. Še bolj pa je pomembno, da se jasno zavedajo svoje vloge pri vzgoji, svoje identitete in da

vzljubijo svoje poslanstvo služenja za skupno dobro v družbi, ki naj ga izvršujejo predano in prepričljivo. Kaže se vse večja potreba po začetni in tudi nadaljnji formaciji in izpopolnjevanju učiteljev, vzgojiteljev in vodstvenih delavcev. Njen cilj je izgradnja in krepitev vzgojne skupnosti, v kateri se srečujejo tako posvečene osebe kot laiki, ki skupaj opravljajo svoje poslanstvo.

Na kongresu so bili poudarjeni glavni izzivi, s katerimi se srečujejo katoliške šole in univerze v današnji večkulturni družbi, ki je priča temeljnim spremembam. Skupni imenovalec je spodbujanje celostnega razvoja mladega človeka znotraj vzgojne skupnosti, ki evangelizira. Omenjeni so bili trije glavni izzivi, katerim naj vzgojne skupnosti namenijo posebno pozornost: izziv celostne vzgoje, izziv formacije in vere, izziv obrobij, revnih in novih oblik revščine.

Metodologija kongresa

Program je potekal v treh sklopih. Prvi sklop je bil namenjen molitvi, še posebej oznanilu Božje besede kot glavnemu viru, iz katerega črpamo moč in navdih za našo obnovljeno vnemo za katoliško vzgojo in izobraževanje. Molitev je bila prežeta s štirimi temeljnimi podobami: a) Jezus kot učitelj tistih, ki iščejo zanesljivega voditelja. V tej podobi lahko vidimo hrepenenje človeških src, ki trkajo na vrata naših ustanov in od nas terjajo odgovor. b) Prilika o sejalcu, ki v izobilju seje dobro seme v različne vrste zemlje. Ta prilika osvetljuje dolžnost Cerkve, da v svoje izobraževalne ustanove sprejme vsakogar in vsakomur ponudi kakovostno izobrazbo, ne glede na to, kakšna je vrsta zemlje, ki jo obdeluje. c) Jezus, ki je pot, resnica in življenje. Ta podoba nas opogumlja,

da jasno predstavimo identiteto katoliških ustanov in specifičen značaj njihovih vzgojnih projektov, ki jih navdihujejo pogled na človeka in vrednote evangelija in so odprti za srečanje z različnimi družbami in kulturami. d) Jezusovo naročilo apostolom: "Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!" (Mk 16,15) S poučevanjem, raziskovanjem in predanostjo lahko v svet poneseemo besedo, ki bo ustvarila bratstvo, mir in enotnost.

Drugi sklop je bil namenjen pogovoru o omenjenih štirih temah, ki so ga dopolnjevala pričevanja o izkušnjah, iz katerih sta vela bogastvo in raznolikost ponudbe katoliških izobraževalnih ustanov po svetu. Prispevki so se dotikali točk iz dokumenta Lineamenta, hkrati pa so ponujali tudi osebna razmišljanja, ki so se izkazala kot najuporabnejša za razmislek o naših nadaljnjih prizadevanjih.

Tretji sklop je bil neformalen. Udeleženci so se bolje spoznali in vzpostavljali nove stike. To je bila odlična priložnost za izgradnjo 'globalne' vzgojne skupnosti oz. velike družine krščanskega šolstva.

Sklepi kongresa

Ob zaključku kongresa je tajnik Kongregacije za katoliško vzgojo predstavil, kako kongregacija podpira katoliške izobraževalne ustanove in spodbuja vzgojno poslanstvo Cerkve.

a) 210.000 katoliških šol in 1865 univerz, ki jih skupaj obiskuje približno 60 milijonov učencev, dijakov in študentov, je skupaj z drugimi ustanovami, ki delujejo na področju izobraževanja, vključenih v uresničevanje ciljev Unescovega Okvirnega izvedbenega načrta Izobraževanje 2030. Načrt je bil sprejet na svetovnem forumu v Južni Koreji maja 2015 in spodbuja prizadevanje za zagotavljanje enakih možnosti izobraževanja za vse. Temeljni cilji do leta 2030 so: omogočiti boljši dostop do izobraževanja tistim, ki trenutno te možnosti nimajo; zagotavljanje vključenosti in enakosti, da bi odpravili različne oblike marginalizacije; zagotavljanje kakovostnega poučevanja, da bi izboljšali

učenje; spodbujanje vseživljenjskega učenja itd. Kongregacija za katoliško vzgojo ter katoliške izobraževalne ustanove sprejemajo te cilje in želijo s svojim prispevkom pomagati pri njihovem uresničevanju.

- b) Kongregacija bo v sodelovanju z združenji katoliških šol in univerz obdelala prispevke kongresa in jih objavila ter razširila na spletu. Ti prispevki bodo skupaj s koncilsko izjavo Gravissimum Educationis, apostolsko konstitucijo Ex Corde Ecclesiae in smernicami cerkvenega učiteljstva tvorili osnovo za belo knjigo katoliškega šolstva, ki se bo v posodobljeni obliki dotaknila antropoloških temeljev in glavnih vrednot za zagotavljanje kakovostnih izobraževalnih programov, ki jih navdihuje krščanstvo.
- c) Nedavno je bila na rimski katoliški univerzi LUMSA ustanovljena podiplomska šola Vzgoja za srečanje in solidarnost, ki si prizadeva za spodbujanje akademskih raziskav v sodelovanju z univerzami in specializiranimi akademskimi centri iz različnih držav.
- d) Na prošnjo Kongregacije za katoliško vzgojo je papež Frančišek 28. oktobra 2015 v spomin na 50-letnico izdaje dokumenta Gravissimum Educationis ustanovil fundacijo z istim imenom. Njeni glavni cilji so spodbujanje raziskovalne dejavnosti, izdajanje publikacij in pomoč pri organizaciji mednarodnih dogodkov akademske narave.
- e) Kot odziv na potrebo po koordinaciji in usklajenosti udeležencev na področju šolstva bi bilo treba znotraj Kongregacije ustanoviti t. i. posvetovalno telo za združenja na področju vzgoje in izobraževanja.

Sporočilo papeža Frančiška

Papež Frančišek se je udeležil zaključnega zasedanja kongresa in odgovarjal na zastavljena vprašanja. Podal je nekaj pomembnih iztočnic:

a) Spomnil je na vrednost vzgoje, ki, kot je nekoč dejal veliki mislec, pomeni uvajati ljudi v resnico. Zato ni mogoče govoriti o katoliški vzgoji,

ne da bi govorili o človečnosti, kajti katoliška identiteta je Bog, ki je postal človek. Izobraževati na krščanski način pomeni voditi mlade in otroke do pravih vrednot, tudi tistih presežnih. S krščanskega stališča bi bila največja nevarnost za vzgojo odmikanje od presežnega. Vzgajati je treba na človeški način, hkrati pa biti odprt. Vsakršno zapiranje je škodljivo.

- b) Kritiziral je razpad t. i. partnerstva na področju vzgoje in izobraževanja, ki se kaže tudi v tem, da je izobraževanje postalo preveč selektivno in elitistično. Ni več partnerstva med starši in šolo, prav tako ne med starši in državo. /.../ Dejstvo, da so učitelji med najslabše plačanimi delavci, kaže na to, da države to področje ne zanima. Ker partnerstva oz. sodelovanja ni več, je treba najti nove poti in na novo odkriti "nujnost vzgoje":

- Neformalno izobraževanje: "Osredotočiti se moramo na neformalno izobraževanje, kajti dediščina pozitivizma, ki je povzročila zgolj upoštevanje intelektualno-tehničnega znanja in jezika glave, je osiromašila izobraževanje. Pomembne so tudi izkušnje umetnosti in športa. Širiti moramo svoja obzorja in ustvarjati nove modele. Obstajajo trije jeziki: jezik glave, jezik srca in jezik rok. Izobraževanje mora upoštevati vse tri. Naučiti nas mora razmišljati, nam pomagati prav doživljati stvari in nas spremljati pri delu, tako da so vsi trije jeziki v harmoniji, kar pomeni, da bodo učenci mislili, kar bodo čutili in delali, čutili, kar bodo mislili in delali, ter delali, kar bodo mislili in čutili."
- Vključujoče izobraževanje: "Izobraževanje postane vključujoče, ko vsakdo znotraj njega najde svoje mesto. /.../ Šola mora posredovati pojme, dobre navade in vrednote."
- Izobraževanje, ki vključuje pripravljenost tvegati: "Učitelj, ki ne zna tvegati, je nekoristen. Starša, ki ne znata tvegati, nista dobra vzgojitelja svojega otroka. Kaj

pomeni razumno oz. preudarno tvegati? Pomeni učiti nekoga hoditi. Ko majhnega otroka učimo hoditi, mu povemo, da mora z eno nogo trdno stati na tleh, drugo pa premakniti naprej. Tako je tudi z izobraževanjem. Nekaj vemo, vendar to vedenje ni dokončno. Narediti moramo naslednji korak. Morda bomo padli, vendar bomo vstali in šli dalje. Pravi učitelj mora biti mojšter razumnega tveganja.”

c) Papež je izzval tudi učitelje:

- Izziv obrobij: “Zapustite kraje, kjer je veliko učiteljev in pojdite na obrobje. Tam iščite uboge in tiste, ki potrebujejo pomoč. Ti imajo nekaj, česar mladi, ki živijo v boljših razmerah, nimajo. Imajo izkušnjo boja za preživetje, krutosti, lakote in nepravilnosti. Njihova človeškost je ranjena. /.../ Ti otroci in mladi lahko iz svojih ran črpajo modrost, v kolikor imajo dobrega učitelja, ki jih usmerja. Ne gre za to, da bi šli tja, jim izkazali svojo dobrodelnost, jih naučili brati, jim dali jesti itd. To je sicer nujno, a je le prvi korak. Izziv, h kateremu vas spodbujam, je, da greste tja in jim omogočite rast v človečnosti, znanju in vrednotah, tako da bodo lahko storili korak naprej in nato na druge prenašali svoje izkušnje.”
- Izziv podiranja zidov: “Največja napaka, ki jo lahko stori učitelj, je, da poučuje znotraj zidov. Znotraj zidov selektivne kulture, kulture varnosti ali družbenega razreda, ki je dobro stoječ in ne napreduje več.”
- Ponoven razmislek o delih usmiljenja: “Je usmiljenje zgolj dajanje miloščine? Kako lahko izvršujem dela usmiljenja pri vzgoji in izobraževanju? Dela usmiljenja so dela ljubezni Očeta. /.../ Kaj lahko storim, da bo ljubezen Očeta, ki je še posebej poudarjena v tem letu usmiljenja, postala del naših vzgojnih prizadevanj?” ■

*Papežovo sporočilo prevedla:
Monika Novak*

Mar ni bilo potrebno?

Skrivnost Božje previdnosti

✍ Janez Poljanšek

Vstali Jezus je dvema učencema na poti v Emavs dejal: “O nespametna in počasna v srcu za verovanje vsega, kar so povedali preroki! Mar ni bilo potrebno, da je Mesija to pretrpel in šel v svojo slavo?” Tedaj je začel z Mojzesom in vsemi preroki ter jima razlagal, kar je napisano o njem v vseh Pismih. (Lk 24,25–27)

Učenca sta bila v tistem vstajenjskem jutru žalostna in razočarana. Nista mogla razumeti vsega tega, kar se je zgodilo v zadnjih dneh z Jezusom iz Nazareta. Umrl je na križu in bil pokopan. Zakaj, čemu? Učenca sta izgubila upanje, bila sta v globoki potrtosti. Jezus, ki se jima je pridružil na poti v Emavs, ju je najprej dobro poslušal in se zanimal za njuno stanje srca, ko pa sta mu vse povedala, jima je podal svoje razumevanje zadnjih dogodkov. Najbolj pomenljive so njegove besede: “Mar ni bilo potrebno, da je Mesija to pretrpel in šel v svojo slavo?” Izrazi, kot so: “bilo je potrebno” ali “moralo se je zgoditi”, v Svetem pismu govorijo o razodetju od zgoraj. Gre za skrivnost, ki je mi sami ne bi mogli odkriti. Gre za razodetje Božjega načrta oz. Božje previdnosti. V luči tega načrta ali previdnosti Jezus bere in razume svoje življenje, posebej svoje trpljenje, smrt in vstajenje. Bilo je potrebno. Moralo se je zgoditi. Pomembno je videti, da je v tem “bilo je potrebno” vključen tudi ves človeški greh, naše zlo, naše izdajstvo in zatajitev, sramotenje in križanje. Ko Jezus gleda na svoje življenje v luči Božje previdnosti, vključi vanjo vse, tudi zlo, ki ga je zadelo. Pšenično zrno

je moralo pasti v zemljo in umreti, če je hotelo roditi obilen sad. To je evangeljska logika.

Egiptovski Jožef

Eno izmed najlepših mest za razumevanje skrivnosti Božje previdnosti je zgodba o egiptovskem Jožefu. Spomnimo se, kako je bil Jožef deležen posebne ljubezni očeta Jakoba in so mu zato bratje zavidali. Iz zavisti so ga prodali za sužnja v Egipt, a tam je po raznih preizkušnjah prišel do pomembnega mesta ob samem faraonu. Ob času lakote so iz vseh strani prihajali k Jožefu po žito. Prišli so tudi njegovi bratje. Jožef jih je spoznal, a sam se jim ni dal spoznati, temveč jih je preizkušal. Bratje so najprej prišli do pomembnega spoznanja: “Vse to se nam dogaja, ker smo grešili proti svojemu bratu in ga prodali v Egipt.” Sprejeli so dejstvo, da ima vsako zlo, vsak greh, svoje posledice. Sprejeti takšno dejstvo je pomemben korak na poti spreobrnjenja. A Jožef je brate še naprej preizkušal. V trenutku, ko je videl, da je v njih dozorela ljubezen do bratov in do očeta, se jim je dal prepoznati. Presenečeni bratje so takoj pomislili, da se jim bo Jožef zdaj maščeval. A on je dejal: “Jaz sem Jožef, vaš brat, ki ste ga prodali v Egipt. Toda zdaj se nikar ne žalostite in si ne očitajte, da ste me prodali sem! Kajti Bog me je poslal pred vami, da vas ohrani pri življenju.” (1 Mz 45,4–5) Te besede razodevajo, da je Jožef razumel svoje življenje v luči Božje previdnosti. Bog ga je poslal v Egipt, da bi vse ohranil pri življenju. Zlo, ki so ga bratje storili, je vključeno, je del te previdnosti. Takšno branje zgodbe in zgodovine, osebne in skupne, prinaša mir, spokojnost, spravo.